

Οδηγίες για Λήμματα Τοπωνυμίων

Το λήμμα αποτελείται από τα εξής μέρη:

- Τίτλος λήμματος
- Δελτίο λήμματος
- Κυρίως λήμμα
- Χρονολόγιο
- Προτεινόμενη βιβλιογραφία (βλ. Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Λημμάτων)
- Γλωσσάρι (βλ. Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Λημμάτων)
- Εικονικές πηγές (βλ. Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Λημμάτων)
- Κειμενικές πηγές (βλ. Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Λημμάτων)

Για την ολοκληρωμένη παρουσίαση του λήμματος σε κάθε επίπεδο είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη ο τρόπος ταύτισης των οικιστικών μονάδων.

3.1. Ταύτιση οικιστικών μονάδων

Η ταύτιση των οικιστικών μονάδων υπόκειται στις ακόλουθες παραμέτρους:

3.1.1. Χωρική

Μια οικιστική μονάδα ταυτίζεται με τις θέσεις της μέγιστης εξάπλωσής της και στο λήμμα περιλαμβάνονται και πιθανές ελαφρές μετατοπίσεις (εφόσον το όνομα, η δημογραφική σύσταση και η συνέχεια εξακριβώνονται). Σε περίπτωση που η μετατόπιση (έστω και ελαφρά) ακολουθείται και από αλλαγή ονόματος (ή πληθυσμού) θεωρούμε ότι έχουμε να κάνουμε με διαφορετική οικιστική μονάδα και άρα διαφορετικό λήμμα.

3.1.2. Χρονική

Η ζωή μιας οικιστικής μονάδας στο χρόνο επισύρει συχνά αλλαγές ονόματος και μεταβολές στη δημογραφική σύνθεση. Θεωρούμε ότι πρόκειται για την ίδια, και επομένως αφορά το ίδιο λήμμα, μόνο εφόσον τα διάφορα ονόματα αναφέρονται στην αυτή γεωγραφική θέση.

3.1.3. Δημογραφική

Οι αυξομειώσεις πληθυσμού μιας οικιστικής μονάδας μπορούν να μεταβάλουν τον τύπο στον οποίο καταχωρείται (από κώμη να γίνει κωμόπολη και στη συνέχεια πόλη ή το αντίθετο). Αλλαγές μπορούν να παρατηρηθούν και στην πληθυσμιακή σύσταση, αλλά δεν αποτελούν κριτήριο ταύτισης ή διαφοροποίησης εφόσον δεν συνοδεύονται και από μετατόπιση ή αλλαγή ονόματος.

3.2. Δελτίο λήμματος

Πρόκειται για ένα σώμα κωδικοποιημένων πληροφοριών που αφορούν στην ταύτιση του γεωγραφικού όρου. Οι ζώνες πληροφορίας του δελτίου είναι:

3.2.1. Περίληψη

Βλ. Γενικές Οδηγίες Σύνταξης Λημμάτων

3.2.2. Διοικητική υπαγωγή

Παράθεση των διοικητικών υπερκείμενων όρων του τοπωνυμίου.

3.2.3. Ιστορική περιοχή

Παράθεση της ιστορικής περιοχής, εντός της οποίας τοποθετείται το τοπωνύμιο (π.χ. Ιωνία).

3.2.4. Γεωγραφική περιοχή

Παράθεση της γεωγραφικής περιοχής, εντός της οποίας τοποθετείται το τοπωνύμιο (π.χ. Δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας).

3.2.5. Άλλες ονομασίες

Παράθεση των άλλων ονομασιών, με τις οποίες ήταν γνωστό το τοπωνύμιο, οι οποίες εκφέρονται στην αντίστοιχη γλώσσα.

3.3. Κυρίως λήμμα

Το κυρίως λήμμα αποτελείται από ελεύθερο, ρέον κείμενο. Ως προς τη θεματολογία τους, τα στοιχεία που καταγράφονται και συγκροτούν το λήμμα ανήκουν σε διάφορες κατηγορίες. Η ενοποίηση των στοιχείων κατά θεματική κατηγορία και ο διαχωρισμός αυτών των κατηγοριών μεταξύ τους θα δίνεται μόνο με τη μορφή παραγράφων στο ίδιο, συμπαγές κείμενο. Οι παράγραφοι πρέπει να περιλαμβάνουν πληροφορία των ακολούθων τύπων:

3.3.1. Ανθρωπογεωγραφία

3.3.1.1. Γεωγραφική τοποθέτηση

Δηλώνεται η περιοχή, η θέση και τα όρια του τόπου (και της ευρύτερης περιοχής του). Η θέση του τόπου μπορεί να ορίζεται και σε σχέση με άλλους τόπους, συνήθως φυσικά σχήματα του γεωγραφικού χώρου.

3.3.1.2. Ετυμολογία τοπωνυμίου

Δίνεται συνοπτικά η ετυμολογία της ονομασίας που επιλέχθηκε ως κύρια.

3.3.1.3. Άλλες ονομασίες του οικισμού

Πέραν της κύριας ονομασίας, η οποία και θα σημειώνεται στον τίτλο, σημειώνονται οι άλλες ονομασίες που είχε τυχόν ο οικισμός στη διαχρονία του και προσδιορίζεται η περίοδος κατά την οποία ήταν σε ισχύ.

3.3.1.4. Χρόνος ίδρυσης

Αναφέρεται ο χρόνος ίδρυσης του οικισμού μαζί με τα πιο σημαντικά στοιχεία (γεγονότα) που αφορούν ή συνδέονται με την ίδρυσή του. Δεν δίνεται, όμως, πλήρες χρονικό της ίδρυσης (τέτοιες πληροφορίες, μαζί με άλλα ιστορικά στοιχεία, θα δίνονται σε μία από τις παραγράφους που ακολουθούν).

3.3.1.5. Δημογραφικά στοιχεία

Δίνονται συνοπτικά δημογραφικά στοιχεία για τον οικισμό και κυρίως για τις περιόδους όπου μαρτυρείται ελληνική παρουσία.

3.3.1.6. Εθνολογικά στοιχεία

Δίνονται συνοπτικά -όπως και παραπάνω- στοιχεία για την εθνολογική σύνθεση του οικισμού, στη διαχρονία του.

3.3.2. Ιστορία

3.3.2.1. Ιστοριογεωγραφικές μαρτυρίες

Στο σημείο αυτό δίνονται, επιλεκτικά, τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία για τον οικισμό από τις αφηγηματικές πηγές. Σημειωτέον ότι οι αναφορές αυτές θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό πιο σύντομες ώστε να δοθεί απλώς το «στίγμα» του οικισμού χωρίς να διαταραχθεί η ισορροπία του κειμένου.

3.3.2.2. Ιστορικά στοιχεία

Στο σημείο αυτό δίνεται ουσιαστικά το ιστορικό του οικισμού. Επιλέγονται τα πλέον χαρακτηριστικά γεγονότα της ιστορίας του και σχηματίζουν ένα λιτό αλλά περιεκτικό ιστορικό διάγραμμα, με αυστηρά χρονολογική σειρά στη ροή του, το οποίο θα μπορεί, κατά περίπτωση, να διανθίζεται από κάποια επιμέρους ιστορικά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τον οικισμό με οποιονδήποτε τρόπο και κρίνεται απαραίτητο να καταγραφούν.

3.3.3. Οικονομία

3.3.3.1. Φυσικός πλούτος

Δίνονται τα χαρακτηριστικά στοιχεία στα οποία συνίσταται ο φυσικός πλούτος του τόπου.

3.3.3.2. Βασικές κατηγορίες οικονομικής δράσης

Εξετάζονται οι κατηγορίες της οικονομικής δράσης σύμφωνα με το κοινό μοντέλο του πρωτογενούς δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα.

Πρωτογενής και δευτερογενής παραγωγή: γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, βιοτεχνική και βιομηχανική παραγωγή (ή/και πρώτων υλών: δασική, μεταλλευτική, λατομική).

Εμπόριο: εσωτερικό και εξωτερικό, χερσαίο και υπερπόντιο, εμπόριο βασικών αναγκών (σιτηρά) και κοινωνικών αναγκών (είδη πολυτελείας).

Υπηρεσίες: δημόσιες – θεσμοθετημένες και ιδιωτικές (π. χ. μισθοφόροι, εκπαιδευτικοί, διοικητικοί υπάλληλοι, αργυραμοιβοί, εφοπλιστές, επιχειρήσεις αναψυχής, γιατροί).

Οικονομικά θεσμικά όργανα και μέτρα: έκδοση νομίσματος και έλεγχος νομισματικής κυκλοφορίας, φορολογικές υπηρεσίες, αποθησαύριση (θησαυροί ιερών, δημόσια ταμεία, τραπεζικό σύστημα).

3.3.4. Κοινωνία - Θεσμοί – Πολιτειακή οργάνωση

3.3.4.1. Σχέση δημοσίου και ιδιωτικού

Πεδία δράσης, διαπλοκή και όρια των δυο χώρων στους θεσμούς και το βίο των ανθρώπων.

3.3.4.2. Τάξεις και κοινωνική διαστρωμάτωση

Τάξεις ως προς την καταγωγή, το εισόδημα ή τις δημόσιες λειτουργίες.

3.3.4.3. Νομοθετική εξουσία

Βουλές, δημογεροντίες, απόλυτοι μονάρχες, τοπικοί άρχοντες κτλ.

3.3.4.4. Εκτελεστική εξουσία

Άρχοντες, δήμαρχοι, τοποτηρητές, έπαρχοι, σατράπες, βασιλείς, αυτοκράτορες κτλ.

3.3.4.5. Δικαστική εξουσία και ποινικό σύστημα

Δικαστές, δικαστήρια, βαθμίδες δικαιοσύνης, φυλακές, δήμιοι κτλ.

3.3.4.6. Στρατιωτική οργάνωση

Στρατιωτική διοίκηση, στρατιωτική εκπαίδευση και υπηρεσία, οπλισμός και αμυντικά έργα.

3.3.5. Θρησκεία

3.3.5.1. Λατρείες

Θρησκεία και θρήσκευμα, τοπικές θεότητες, τοπικές λατρείες.

3.3.5.2. Θρησκευτική οργάνωση

Σχέση θρησκευτικής και κοσμικής εξουσίας, θρησκευτική ιεραρχία, κοινωνική βάση και λειτουργία της θρησκείας.

3.3.5.3. Ιερά, ναοί, μαντεία, μονές

3.3.5.4. Τελετουργίες και γιορτές

3.3.6. Εκπαίδευση

3.3.6.1. Εκπαιδευτικό σύστημα

Σκοποί και μέσα με τα οποία εξυπηρετούνται, δημόσιο, ιδιωτικό, υποχρεωτικό, επιλεκτικό, κτλ.

3.3.6.2. Εκπαιδευτικά ιδρύματα

Οργανωμένα και μη (σχολές κατά την αρχαιότητα, μονές κατά τη βυζαντινή περίοδο, φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι, και σχολές στα νεώτερα) απλή αναφορά στις εξέχουσες περιπτώσεις που θα αποτελέσουν χωριστό λήμμα, σύντομη διαπραγμάτευση στα ελάχιστα ιδρύματα.

3.3.6.3. Εκπαιδευτικοί

3.3.7. Πολιτισμός

3.3.7.1. Πνευματικά – πολιτιστικά επιτεύγματα

Φιλοσοφία, λογοτεχνία, αρχιτεκτονική (μόνο ως γενικές τάσεις που αφορούν έναν οικισμό), εικαστικές τέχνες (έργα), χρηστικές τέχνες, μουσική, δραματικές τέχνες

3.3.7.2. Πολιτιστικοί φορείς

Αναφορά στα πολιτιστικά ιδρύματα που λειτουργούσαν στον οικισμό ή περί αυτόν (ευαγή ιδρύματα, σωματεία, καλλιτεχνικοί φορείς κλπ.) και συνοπτική παράθεση στοιχείων για τη λειτουργία τους.

3.3.7.3. Αθλητισμός

Σχέση με την κοινωνία, υποδομή, φορείς, λειτουργία.

3.3.8. Πολεοδομία και Αρχιτεκτονική

Γενικά χαρακτηριστικά του οικισμού και της πολεοδομικής του ανάπτυξης (οχυρός, με ρυμοτομικό σχέδιο, προσαρμοσμένος στο ανάγλυφο, χωρίς μέτωπο στη θάλασσα, με διακριτό οικονομικό ή διοικητικό κέντρο, διάσπαρτος κτλ.).

3.3.8.1. Δημόσια οικοδομήματα

Κοσμικά: αναφορά στα χαρακτηριστικά κοσμικά οικοδομήματα του οικισμού (όπου ο διαχωρισμός είναι εφικτός)

Θρησκευτικά: αναφορά στα θρησκευτικά οικοδομήματα και στα «μνημεία» του οικισμού, συμπεριλαμβανομένων και μη ελληνικών ή χριστιανικών, με συνοπτικές πληροφορίες για καθένα από αυτά, συνιστώμενες κατά κύριο λόγο στη λειτουργία τους και τη χρονολόγησή τους.

3.3.8.2. Ιδιωτικά οικοδομήματα

Κατοικίες, επαύλεις, χώροι εργασίας (μύλοι, χάνια, εργαστήρια, εργοστάσια, αποθήκες).

3.4. Χρονολόγιο

Παρουσιάζεται σε χρονική σειρά και με επιγραμματικό τρόπο η ιστορία του λημματογραφούμενου γεωγραφικού όρου.